

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Ervaren in dialoog

Bij de koffie, tijdens de workshops, telkens was er ruimte voor ontmoeting en uitwisseling. Het belang van dialoog stond de hele dag centraal.

De namiddag gaf via workshops weer andere stof tot nadenken. Fijn was dat we op deze manier de systeemtherapie in actie konden zien, in verschillende domeinen. Maar 'kiezen is verliezen' en er waren verschillende boeiende sprekers om uit te kiezen!

Jac Maurer, klinisch psycholoog, en George Westermann, kinder- en jeugdpsychiater, beiden werkzaam in de ggz bij kinderen, jongeren en hun gezinnen, gaven een workshop over de kracht van verhalen. Op een interactieve en humoristische manier spraken ze over het door hen ontwikkelde dialoogmodel. Het mooie hieraan is dat sterktes en krachten op de voorgrond komen, en dat er actief ingezet kan worden op verbinding en dialoog. Er wordt in dit model *met* cliënten gesproken en niet *over* hen. Zij benadrukten het belang van werken met een begrijpelijke en gedeelde taal. Op deze manier proberen ze het vertrouwen van mensen, zowel in zichzelf als in de hulpverlener, te doen groeien. De workshop gaf me veel inspiratie voor het werken met gezinnen in pleegzorg. Samen zoeken naar een gezamenlijk verhaal, spreken in begrijpelijke taal en het waarderen van ieders inbreng zijn concepten die ook in pleegzorg belangrijk zijn. Ook wij worden vaak geconfronteerd met kinderen en jongeren over wie heel wat hulpverleners iets te zeggen hebben. Een veelheid aan visies op de problemen waar zij mee kampen, maakt het soms onoverzichtelijk en chaotisch. Het dialoogmodel van Maurer en Westermann kan een antwoord bieden, mede door het proces visueel te ondersteunen en inzichtelijk te maken. Met een focus op dialoog, kracht, verbinding en visualisatie worden mensen

niet langer gereduceerd tot 'een probleem'. Ze worden beschouwd als volwaardige partner in het proces. Mensen hebben belangrijke verbindingen en hulpbronnen die geraadpleegd kunnen worden. Het was maar een kort proeven, want er was net tijd te weinig om echt dieper in te gaan op vragen en bedenkingen. Ik vond het in elk geval erg boeiend te horen hoe men ook binnen strenge grenzen en in een eerder medische setting probeert om vanuit krachten te vertrekken. Ik zou graag meer weten over de toepassingen binnen de bijzondere jeugdzorg.

Na een dag vol begeestering ben ik hoopvol en geïnspireerd naar huis gegaan. Systeemtherapie is springlevend. Het is een manier van in het leven staan. En daar, in het centrum van de wereld, ligt een goede plek waar mensen en gezinnen weer op pad geholpen worden, met een sprankje hoop dat passend is voor hen.

Annemie Vanelven is systeemtherapeute, verantwoordelijke behandelingspleegzorg bij Pleegzorg Provincie Antwerpen. E-mail: annemie.vanelven@pleegzorgprovincie-antwerpen.be.

En altijd maar verlangen – Over loyaliteit en exoneration

Studiedag sectie Contextuele therapie NVRG [Ede, 10 juni 2022]

Karin Faulhaber-Kramer

De contextuele therapie van Ivan Boszormenyi-Nagy staat bekend als een sympathieke benadering, maar is niet altijd gemakkelijk toepasbaar. Tijdens de studiedag van 2019 werden vier contextuele therapeuten gevraagd enkele contextuele concepten te concretiseren naar bruikbare

En altijd maar verlangen – Over loyaliteit en exonerie

interventies. Dat resulteerde in een vraag naar meer.

De vraag naar meer kreeg deze studiedag vorm in een tweetal thema's: loyaliteit en exonerie. Aan de hand van het levensverhaal van journalist en documentairemaker Frénk van der Linden werden deze elementen uitgelegd en belicht. Van der Linden lichtte met behulp van zijn documentaire *Verloren band* (2009) toe hoe zijn proces in de verwerking van de scheiding van zijn ouders zijn leven getekend heeft. Deze documentaire vormde de achtergrond van de bijdrage van Vlaams psycholoog, psychotherapeut en contextueel therapeut Jan Hoet, die sprak over loyaliteit en loyaliteitsconflicten. Contextueel therapeut Wilma van Klaveren sprak over exonerie: hoe exonerie (ook wel 'vergeving' genoemd) vroeg of laat een rol gaat spelen in complexe relaties en hoe een therapeut daarmee aan de slag kan gaan. Het boek *En altijd maar verlangen – De liefdesoorlog van mijn ouders* van Van der Linden (2021) stond bij de bespreking van deze hoofdelementen centraal. De dag werd afgerond met een panelgesprek tussen de sprekers, met als moderator Kees Bregman, predikant en vrijevestigd contextueel counselor.

Deze studiedag opende met de documentaire *Verloren band* (2009) van Frénk van der Linden. Jan Hoet nam deze documentaire en het eerdergenoemde boek, waarin Van der Linden de onderlinge gezinsrelaties en de ingewikkeldheden daarvan voelbaar portretteert, onder de loep op het thema loyaliteit. Hij gaf zijn missie weer: hoe kunnen wij als therapeuten het beter doen? Volgens Hoet kunnen wij als therapeuten aan de missie werken door telkens weer te begrijpen hoe loyaliteit in die specifieke casus werkt. Als we relaties aangaan, ontwikkelen we loyaliteit, en bij relaties horen conflicten. Hoe har-

monisch een gezin er ook uitziet, je weet als therapeut niet hoe loyaliteiten zich ontwikkeld hebben in een systeem.

Daarom maak je als therapeut loyaliteit onderwerp van gesprek om samen met de cliënt diens zorgen en behoeften te begrijpen.

Het spreken over loyaliteit bracht me tot het inzicht dat in het geval van gespleten loyaliteit (een kind kan zich niet loyaal voelen aan de ene ouder zonder zich deloyaal te voelen aan de andere ouder), de jongste generatie dit niet op kan lossen. Wat een kind ook doet, het zal altijd falen, omdat het geen ruimte geboden wordt door zijn of haar ouders. In dit soort situaties kunnen kinderen een onrechtvaardige balans van geven en ontvangen ervaren, waardoor het kind de wereld als onbetrouwbaar kan gaan zien en de ontwikkeling tot autonome en verantwoordelijke volwassene bemoeilijkt wordt.

Volgens Hoet is het belangrijk om in de dialoog te onderzoeken wat rechtvaardig is: een gesprek dat altijd in het perspectief van drie generaties wordt gevoerd. Het uitwerken van een genogram is daarbij essentieel, want zoals Hoet het prachtig omschreef: 'Het is niet omwille van het begrijpen van de geschiedenis, maar het is omwille van het uitwerken van de toekomst.'

De lezing van Wilma van Klaveren stelde een voor mij lastig tastbaar onderwerp aan de orde: exonerie. Haar lezing leerde me dat exonerie nodig is wanneer de oprechte dialoog onmogelijk lijkt (door bijvoorbeeld intergenerationele moeilijkheden, contactbreuken of ouders die overleden zijn) en er toch nog veel te herstellen is. Volwassen kinderen verlangen dikwijls naar herstel van onrecht. Exonerie is een volwassen hertaxatie: een proces van in het reine komen met onrecht en onbalans door een volwassen beoordeling van situa-

ties in het leven van iemands ouders, de keuzes, inspanningen en grenzen in het verleden, en parallellen ontdekken tussen schade in het verleden en het gedrag in het hier-en-nu. Cliënten vragen zich bijvoorbeeld af: 'Waarom? Waarom deden mijn ouders dat? Waarom konden die dingen gebeuren? Wat maakte hen blind voor mijn noden? Waarom hielden ze geen rekening met mij? Waarom zagen zij mij niet?' Al die vragen kunnen zorgen oproepen ten aanzien van het eigen functioneren: 'Ga ik dit bij mijn kinderen ook doen?' Of: 'Ik doe hetzelfde als mijn ouders en kan het niet stoppen.' Of: 'Ik kan zelf geen relatie in stand houden.'

Van Klaveren adviseerde therapeuten om de cliënt te helpen stilstaan, het onrecht te laten doorleven en ruimte te creëren voor boosheid, verdriet en rouw, terwijl zij met de cliënt door een verhaal van pijn en verdriet worstelen. Vanuit contextueel perspectief zijn erkenning van zowel onrecht als verdienste essentieel in dit proces. Daarnaast is het belangrijk niet uit het oog te verliezen dat dit een circulair proces is, omdat relaties in beweging blijven. Met exonatie kan vrijheid en winst voor alle partijen bereikt worden. Dit betekent voor mij zoveel als iedereen recht doen. Een zoeken naar evenwicht in eerlijkheid en betrouwbaarheid in relaties: de balans van geven en ontvangen.

Handvatten hierbij zijn dat de cliënt het proces uitvoert en je als therapeut begeleitend aanwezig bent. Verder mag je exonatie nooit opleggen. Timing is hierbij belangrijk, evenals meerzijdige partijdigheid en het werken met en verdragen van pijn en verdriet. Exonatie kan in een en dezelfde generatie veel teweegbrengen, omdat brusjes uit hetzelfde gezin allemaal een 'andere' vader en moeder hebben, vanwege hun verschillende levensfasen en hun eigen unieke positie in het gezin. Het

is belangrijk om daar als therapeut oog voor te hebben. Helpend was voor mij het besef dat het exonatieproces de cliënt helpt om volwassen te worden in zijn eigen rol en daarmee de ouder ook zijn eigen rol te laten vervullen. Vaak is het daarbij helpend als de cliënt begrijpt hoe de ander tot zijn daden is gekomen.

In het panelgesprek onder leiding van moderator Bregman werden waardevolle onderwerpen en vragen vanuit de discussiegroepen besproken. Het panelgesprek gaf een mooi overzicht en samenvatting van de dag. Het panelgesprek was waardevol en liefdevol confronterend voor Frénk, die zich ter plekke realiseerde dat hij als kind rouwde en de illusie had dat hij de liefdesoorlog tussen zijn ouders kon oplossen. Zijn parentificatie werd helder. Van der Linden beschreef loyaal en exonierend zijn proces met de treffende woorden: 'Het is wel helder van wie ik die grote muil heb!' Wat een voorrecht deze dag van hem te leren!

Als antwoord op de vraag hoe wij het als therapeuten anders kunnen doen, zou ik zeggen dat het van belang is dat alle betrokkenen in een systeem zoveel mogelijk gehoord worden of dat hun perspectief betrokken wordt. Als de moeder van Van der Linden wel was gehoord, zou dat wellicht tot andere mogelijkheden hebben geleid voor alle betrokkenen. Voor mij was deze dag waardevol en leerzaam. Hij heeft me kapstokken gegeven waaraan ik interventies uit de dagelijkse praktijk kan ophangen. De opfrissing en verheldering van de contextuele begrippen 'loyaliteit' en 'exonatie' heeft mij nieuwe inzichten gegeven en me bewust gemaakt dat je als therapeut veel kunt betekenen in het leven van de cliënt en tegelijkertijd het proces van de cliënt moet laten zijn. Zoals Else-Marie van den Eerenbeemt ooit zei: 'Het leven is sterker dan de therapie.' Dank

aan iedereen die deze dag mogelijk heeft gemaakt!

Karin Faulhaber-Kramer is werkzaam als systeemtherapeut bij Autimaat. E-mail: k.faulhaber@autimaat.nl.

Literatuur

Linden, F. van der (2009). *NCRV Dokument – Verloren band* [Documentaire]. NCRV.

Linden, F. van der (2021). *En altijd maar verlangen – De liefdesoorlog van mijn ouders*. Luijtingh-Sijthof.

Wholeness in a fragmented world

Zevende eft-congres Nederland
[Arnhem, 10 en 11 juni 2022]

Mieke Hoste

Met het welluidende thema 'Heelheid in een versnipperde wereld' bracht eft Nederland de eft-gezinde therapeuten samen in de fantastische locatie Burgers' Zoo te Arnhem. Op dezelfde locatie vond in maart 2020 het zesde congres plaats, een week voor een groot deel van Europa in lockdown ging ten gevolge van de coronapandemie. Het opnieuw ervaren van verbinding met de eft-collega's, in levenden lijve, zorgde alvast voor een spontane experiencele inleiding op het thema.

Het congres bracht, naast Karin Wagenaar uit Nederland, een hele reeks internationale eft-trainers als spreker bijeen: Lorrie Brubacher (Canada), Kyriaki Polychroni (Griekenland), Giulia Altera (Italië), Senem Zeytinoglu Saydam (Turkije), en Jef Sloodmaeckers en Lieven Migerode (België). Naast deze sprekers was er nog een aantal workshops te volgen met eft-therapeuten uit Nederland. Deze bonte verzameling aan sprekers hield een belofte in zich om er een

boeiende en gevarieerde tweedaagse van te maken, een belofte die naar mijn mening werd waargemaakt.

De dag werd collectief op gang gedanst onder leiding van Karen Elich. Zij is een professionele danseres, die met haar aanstekelijke energie erin slaagde om ons verbinding te doen voelen in ons lijf en de lijven naast ons.

De introductie was voor Karin Wagenaar. Ze leidde het thema in met behulp van de film *The Biggest Little Farm* (Chester, 2018). Het verhaal gaat over een ecologische boerderij in de woestijn. Planten en dieren hebben op deze plek elkaar wederzijds nodig. Er is veel veerkracht en vastberadenheid nodig om de boerderij bij elke uitdaging draaiende te houden. We krijgen vanuit de positie van de therapeut mee dat het belangrijk is steeds in contact te blijven met je eigen innerlijke grond en open en creatief te blijven om een nieuwe stap te kunnen zetten. De zoektocht naar heelheid bij versnippering is telkens een manier zoeken om opnieuw te verbinden, een zoektocht naar veiligheid voor jezelf en je cliënten. Het werd een emotionele uiteenzetting toen Wagenaar therapievideo's liet zien van Bart en Lidewij. Dit koppel is bij de meeste eft-therapeuten bekend uit de trainingsvideo's van eft Nederland, en bij Bart werd recent een ernstige ziekte vastgesteld.

Vervolgens kwam Kyriaki Polychroni, eft-trainer uit Griekenland, aan bod. Polychroni oogde broos. Ze deelde ons mee dat haar levenspartner recent was overleden. De pijn was voelbaar in haar betoog. Ze liet ons ervaren dat de genezing van pijn alleen maar kan door samen in de pijn te gaan staan. Dat vergt moed. Pijn kunnen we niet wegnemen. Door samen op die plek te zijn, ontstaat verbinding in mens-zijn. In een ervaringsoefening ervoerden we zelf belevingen van heelheid uit de eigen therapie-